

№ 16 (561)
Красавік 2015 года

Красназнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

👉 **Урачыстасць: Міжнародны дзень аховы помнікаў і 50-годдзе ІКАМОС –** стар. 2

👉 **70 гадоў Памяці: С. Новік-Пяюн і лагер у Калдычэве –** стар. 4

👉 **Рэгіён: «Мілае» І. Манькоўскага –** стар. 5

Жывая паэзія Аляксея Пысіна

Сёлета 22 сакавіка споўнілася 95 гадоў з дня нараджэння паэта Аляксея Пысіна, і акурат да гэтай даты землякі-краснапольцы прымеркавалі адкрыццё мемарыяльнай дошкі і адноўленай экспазіцыі літаратурнага музея паэта ў школе в. Палуж, якую А. Пысін скончыў у 1937 г. Адзначыць гэтую важную падзею сабраліся вяскоўцы, вучні і настаўнікі з розных школаў раёна, а таксама шматлікія госці.

Удзельнікі імпрэзы замялі наведаць літаратурны музей А. Пысіна. Экспанатаў тут багата: асабістыя рэчы Аляксея Васільевіча, кнігі пра жыццё і творчасць паэта, яго творы і нават некаторыя рукапісы. Усё гэта старанна захоўваецца: адразу відаць, што памяць пра земляка сапраўды шануецца.

Потым у актавай зале школы распачалася літаратурна-музычная імпрэза. Удзельнікі і госці свята чыталі вершы Пысіна, прысвечаныя Беларусі, роднай мове, радкі якіх гучалі як завет маладым беларусам. Цеплынёй адгукнуліся ў сэрцах прысутных народныя песні, якія так любіў Аляксей Васільевіч. Іх выканалі спявачкі з ансамбля Краснапольскага цэнтра культуры.

Сябра паэта, складальнік «Вянка Аляксею Пысіну» Віктар Арцём'еў перадаў удзельнікам імпрэзы прывітанне ад родных паэта і ад магілёўскіх пісьменнікаў. Старшыня раённага Савета дэпутатаў Анжэліка Гоман, загадчык аддзела краязнаўчай і пошукавай працы Магілёўскага абласнога цэнтра творчасці Свята-на Хадорчанка, начальнік аддзела адукацыі, спорту і турызму райвыканкама Сяргей Сыранкоў шчыра віталі прысутных і перадалі школе каштоўныя падарункі і сувеніры.

І яскрава відаць, што паэзія А. Пысіна жыве і ідзе да людзей, яго словы не толькі ў кнігах, але і на вуснах нашчадкаў.

Віктар ІВАНОЎ, г. Магілёў

(Працяг тэмы глядзіце на стар. 6)

430 гадоў з дня нараджэння святой Соф'і Слуцкай

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

На тым тыдні...

✓ **10 красавіка** ў Музеі гісторыі горада Мінска пачала працаваць выстаўка «**Фарбы вясны**», дзе прадстаўлены лепшыя працы навучэнцаў сталічных мастацкіх школаў, прысвечаныя году моладзі і 70-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

Выстаўка дапаможа глядачам ацаніць дасягненні і поспехі дзіцячых школаў мастацтваў. У экспазіцыі можна ўбачыць разнастайныя жанры і тэхнікі: акварэльны жывапіс, графіка, батык, скульптура. Мэта выстаўкі – папулярызацыя дзіцячай мастацкай творчасці.

✓ **11 красавіка** ў Мемарыяльным музеі-майстэрні З.І. Азгура адкрыўся **выставачны праект «СамаПАЗНАВАННЕ: Прасторы/Перспектывы»** з серыі «Этнаграфія Гарадскога Мастацтва – Urban Art». У ім удзельнічаюць Мільяна Істыянавіч – фотайнсталіяцыя, скульптура (Чарнагорыя), Грэгар Раданіч – фатаграфія (Славенія), RoomDark – аўдыяінсталіяцыя (Беларусь). Праект быў рэалізаваны ў рамках навукова-даследчага і адукацыйнага праекта «Лабараторыя культурных практык ММА» ў межах мастацка-адукацыйнага фестываля «Artes Liberales».

✓ **16 красавіка** ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі ў рамках XI Міжнародных кнігазнаўчых чытанняў адкрылася **выстаўка «Радзівілы і кніга»**.

У экспазіцыі прадстаўлены кнігі XVI – XX стст.: брэсцкія выданні 1566 г. з заснаванай Мікалаем Радзівілам Чорным друкарні, «Перэгрынацыя...» – дзённік падарожжаў Мікалая Крыштофа Радзівіла ў выданнях на лацінскай (1610) і польскай (1604) мовах, а таксама перадрук (1640) знакамітай Радзівілаўскай карты і адзіны ў Беларусі экзэмпляр XVIII ст. драматычных твораў «Камедыі і трагедыі» Уршулі Радзівіл з граюрамі Міхала Жукоўскага, зробленымі па

эскізах княгіні. Таксама экспазіцыя змяшчае выданне оперы «Фауст» (Берлін, 1835) кампазітара, мецэната, палітыка Антонія Генрыка Радзівіла, выданні творчай і эпістальнай спадчыны Марыі Дароты Радзівіл – ініцыятаркі адраджэння Нясвіжскага замка і бібліятэкі ў канцы XIX ст. Многія з выданняў нядаўна вярнуліся ў Беларусь пры падтрымцы дзяржавы і прыватных асобаў і экспануюцца ўпершыню.

Выстаўку можна наведаць па 31 мая.

✓ **17 красавіка** ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі адбыўся **«Вечар памылак з Юліяй Цімафеевай»**, пісьменніцай, перакладчыцай і рэдактарам часопіса «Прайдзісвет», фіналісткай прэміі «Дэбют» імя Максіма Багдановіча. У вечарыне ўзялі ўдзел пісьменніца і перакладчыца Анка Упала – аўтарка кнігі «Дрэва Энталіпт», лінгвіст і перакладчыца Ганна Комаў, а дебют паэтки Аляксандры Прывады стаў нечаканым адкрыццём для шырокай публікі. Мадэратарам сустрэчы быў прэзаіт, эсэіст і перакладчык Альгерд Бахарэвіч.

✓ **17 красавіка** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адкрылася **выстаўка жаночага партрэта мастачкі Аксаны Аракчэвай «Купалінкі»**.

У экспазіцыі прадстаўлены партрэты тых, хто стаяў каля вытокаў стварэння музея: першы дырэктар Уладзіслава Луцэвіч; пляменніца паэта Ядзвіга Раманоўская, якая доўгія гады была галоўным захавальнікам фондаў; унучатая пляменніца Янкі Купалы Жанна Дапкюнас, якая працягвала справу У. Луцэвіч. Таксама можна ўбачыць партрэты тых, хто з'яўляецца добрым пераймальнікам традыцыяў, закладзеных гэтымі таленавітымі людзьмі. Сёння ўсіх, хто працуе ў музеі Песняра, называюць «купалаўцамі», а раз большая частка супрацоўнікаў – жанчыны, то і выстаўка атрымала назву «Купалінкі».

Міжнароднаму дню аховы помнікаў і 50-годдзю ІКАМОС

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Беларускі камітэт Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС), газета «Культура» прысвяцілі круглы стол, які адбыўся сёлета 15 красавіка.

Стала традыцыяй штогод адзначаць Міжнародны дзень аховы помнікаў сумесна дзяржаўнымі і грамадскімі арганізацыямі, усімі занепакоенымі ў праблемах аховы гісторыка-культурнай спадчыны. Асабліва яскрава клопат аб зберажэнні і папулярызацыі помнікаў высвечваецца пад час Фэсту экскурсаводаў, які амаль штогод праводзіць Беларускі камітэт ІКАМОС і «Грамадскае аб'яднанне экскурсаводаў і гідаў-перакладчыкаў» пад патранатам Міністэрстваў культуры, спорту і турызму Рэспублікі Беларусь.

Тэма 70-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, стан і ахова помнікаў, прысвечаных гэтай падзеі, была дамінуючай на круглым stole. На ёй акцэнтавалі ўвагу намеснік міністра культуры Аляксандр Яцко, прадстаўнікі мінскай гарадской і абласной улады.

Ніжэй прыводзім выступленне старшыні ГА «Беларускі камітэт ІКАМОС» Уладзіміра Гілепа, прысвечанае 50-годдзю гэтай уплывовай у свеце арганізацыі – партнёру ЮНЕСКА. Ён, у прыватнасці, сказаў:

– Міжнародная Рада помнікаў і мясцінаў (ICOMOS) заснаваная ў Варшаве ў 1965 годзе. Як бачым, сёлета спаўняецца 50 гадоў з часу яе стварэння. За гэты час яна ператварылася ў

адну з самых уплывовых міжнародных арганізацыяў – партнёраў ЮНЕСКА і аб'яднала ў сваіх шэрагах каля 140 краінаў свету.

Камітэт ІКАМОС нашай краіны зусім

яшчэ маладая грамадская арганізацыя: яна зарэгістраваная 16 красавіка 2002 года Міністэрствам юстыцыі Рэспублікі Беларусь і на сённяшні дзень налічвае 30 правадзейных членаў ІКАМОС і больш за 50 сяброў маладзёжнага крыла арганізацыі. Менавіта нашая арганізацыя (па сваім статусе) прадстаўляе інтарэсы Міжнароднага камітэта ІКАМОС у Рэспубліцы Беларусь і, па ідэі, павінна стаць грамадскай структурай, што злучае нацыянальныя інтарэсы ў ахове помнікаў з сусветнымі дасягненнямі справы, якой служыць спецыялісты ў галіне аховы помнікаў і тэрыторыяў.

Абапіраючыся на «Міжнародную хартыю захавання помнікаў і мясцінаў», больш вядомую як Венецыянская хартыя, Міжнародная рада ІКАМОС застаецца ці не адзінай неўрадавай арганізацыяй, якая садзейнічае захаванню не толькі архітэктурных, але і гісторыка-культурных і археалагічных помнікаў. Яе спецыялісты сталі практычна адзінымі экспертамі пры прыняцці рашэння Камітэта ЮНЕСКА па ўключэнні помнікаў у Спіс сусветнай спадчыны.

Апошнім часам і ў нашай краіне змяніліся адносіны да ролі і месца Беларускага камітэта ІКАМОС у сістэме аховы і зберажэння помнікаў. Да-статкова сказаць, што ў новы склад Нацыянальнага камітэта па справах ЮНЕСКА, які ўзначальвае сёння міністр замежных спраў Рэспублікі Беларусь Уладзімір Макей, уключаная кандыдатура старшыні Беларускага камітэта ІКАМОС. Гэта дае нам магчымасці ўмацоўваць прысутнасць нашай арганізацыі ў шырокім свеце аховы беларускай спадчыны, аўтарытэтам ЮНЕСКА абуджаць грамадскую зацікаўленасць у захаванні і рэстаўрацыі помнікаў архітэктурны, гісторыі, зберажэнні культурных ландшафтаў.

Адным з накірункаў дзейнасці Беларускага камітэта ІКАМОС з'яўляецца папулярызацыя гісторыка-культурнай спадчыны сярод насельніцтва. Гэтамуж прысвячаем многія свае мерапрыемствы, адно з якіх – Фэст экскурсаводаў – стала сёння папулярным і прыцягвае ўвагу (асабліва моладзі) па ўсёй краіне. Менавіта такі фэст будзе праведзены і сёлета 18 – 19 красавіка.

Віншую ўсіх прысутных з Міжнародным днём аховы помнікаў, з 50-годдзем ІКАМОС.

Нядаўна да студэнтаў Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава завіталі прадстаўнікі інтэрнэт-праекта «Беларускі архіў вуснай гісторыі». Сустрэча была арганізаваная клубам «Краязнавец» гістарычнага факультэта.

Рэдактар партала Андрэй Мастыка распавёў пра сам

А. Мастыка

Як паглядзець на Чарнобыль вачыма відавочцаў?

архіў і асабліваці карыстання ім. Конкурс «Чарнобыльская катастрофа і яе наступствы ў памяці жыхароў Беларусі» прадставіў яго каардынатар Уладзімір Валодзін. Ён праводзіцца сёлета з 15 красавіка па 15 кастрычніка. Каб стаць удзельнікам, трэба звярнуцца да людзей, якія перажылі катастрофу 26 красавіка 1986 года, запісаць успаміны на дыктафон альбо відэакамеру. У выніку транскрыбіравання (пераносу ўспамінаў на паперу) павінен атрымацца сусцэльны тэкст, які стане асновай для напісання даследавання. Праца можа быць як індывідуальная, так і групова, як сама-

стойная, так і пад навуковым кіраўніцтвам.

Прадстаўнікі «Беларускага архіва вуснай гісторыі» могуць аказаць дапамогу пры падрыхтоўцы да інтэрв'ю, а пры неабходнасці нават пасадынічаць у прадстаўленні дыктафона ці відэакамеры. Варта адзначыць, што па выніках конкурсу пераможцы атрымаюць каштоўныя прызы, галоўны з якіх – ноўтбук. І гэта без уліку неацэннага досведу камунікацыі з людзьмі, які дапамагаюць далейшым жыццям!

Гэта ўжо другі конкурс, што ладзіць «Беларускі архіў вуснай гісторыі». Першы меў назву «1939 год у памяці жыха-

А. Кіштымаў

роў Беларусі», і па выніках яго можна зразумець, што зварот да вуснагістарычных звестак зацікавіў удзельнікаў магчымасцю нібы асабіста прысутнічаць пры тых падзеях. Цікавы момант – інтэрв'юер павінен атрымаць ад рэспандэнта пісьмовую згоду на перадачу сваіх успамінаў, што часам можа напужаць чалавека. Але калі суразмоўца не хоча, каб яго імя агучвалася ў працы ці ўзгадвалася ў інтэрв'ю, ён можа перадаць свае ўспаміны ананімна.

Вусная гісторыя – гэта пакуль яшчэ не вельмі распаўсюджаная з'ява ў Беларусі, але пры адпаведнай падтрымцы яна можа стаць паўнаважным складнікам гістарычнай навукі. Як і на ўсё ў навуцы, на вуснагістарычныя звесткі можна паглядзець

з двух бакоў. Безумоўным плюсам з'яўляецца тое, што погляд на розныя гістарычныя падзеі вачыма іх удзельнікаў можа даць больш жывую карціну мінулага, паўплываць на эмацыйную сферу чалавека. Акурат адна з функцыяў гісторыі – выхаваўчая – мае на мэце праз вопыт папярэдніх пакаленняў узгадаваць вартымі людзьмі сучаснікаў і нашчадкаў. А што можа навучыць лепш, чым горкі вопыт, ды яшчэ ў выглядзе рэальных жыццёвых гісторыяў? Мінусам можа быць залішняя суб'ектыўнасць у адлюстраванні падзеяў, але ж і дакументальныя крыніцы не пазбаўлены суб'ектыўнасці, бо таксама ствараліся людзьмі.

Вядома ж, да вуснай гісторыі можна звярнуцца толькі пры вывучэнні не вельмі аддаленых па часе падзеяў, сведкі ці ўдзельнікі якіх яшчэ жывыя. Іншыя прычыны выкарыстання вуснагістарычных матэрыялаў у вывучэнні менавіта падзеяў Чарнобыльскай катастрофы патлумачыў студэнтам і выкладчыкам ВДУ імя П.М. Машэрава вядомы гісторык і сябра «Беларускага архіва вуснай гісторыі» Андрэй Кіштымаў. Адна з прычынаў – у тым, што некаторыя дакументальныя звесткі ўсё яшчэ могуць быць засакрэчанымі, а значыць, інфармацыя пра падзеі можа быць няпоўнай. Зварот жа да вуснай гісторыі змога хаця б часткова запоўніць «белыя плямы».

Застаецца толькі пажадаць плённай працы ўсім удзельнікам конкурсу і спадзявацца, што іх намаганні паспрыяюць развіццю вуснай гісторыі, а вынікі даследавання дапамогуць раскрыць невядомыя яшчэ факты.

Танна ЦІХАЧОВА,
студэнтка філалагічнага
факультэта ВДУ
імя П.М. Машэрава
Фота аўтара

Нашы спачуванні

творчасць і жыццё Ф. Багушэвіча.

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» выказваюць шчырыя спачуванні родным і блізкім Уладзіміра Ільча.

15 красавіка на 79-м годзе жыцця пасля цяжкай хваробы памёр беларуская літаратуры, вядучы праграмы «Роднае слова» на беларускім тэлебачанні, краязнавец, даўні аўтар нашай газеты **Уладзімір СОДАЛЬ**. Ён выдаў шэраг кніг пра

У Лондане 15 красавіка на 89-м годзе жыцця памёр беларускі грэка-каталіцкі святар, Апостальскі візітатар для беларусаў-каталікоў у замежжы **Аляксандр НАДСАН**. У 1971 г. ён заснаваў бібліятэку імя Ф. Скарыны (Лондан) і быў яе нязменным кіраўніком, з 1981 г. ўзначальваў беларускую каталіцкую місію ў Вялікабрытаніі, з 1989 г. – старшыня Беларускага камітэта дапамогі ахвярам радыяцыі ў Вялікабрытаніі.

Выказваем шчырыя спачуванні родным і адзінаверцам.

Край маленькіх чараўніцаў

Нядаўна ў Касцюковіцкім цэнтры культуры адбыўся конкурс сярод юных жыхарак раёна «Чараўніца – 2015». Ён праходзіў у тры туры, у ім удзельнічалі сем дзяўчатак. Для кагосьці з іх гэта быў першы выхад да глядачоў, а некаторыя ўдзельніцы ўжо асвоіліся на сцэне. У перапынках паміж конкурсамі глядачам не давалі сумаваць юныя выканаўцы – выхаванцы Моладзевага культурнага цэнтры «Юнацтва».

Спачатку ўдзельніцы прадставіліся глядачам у візітоўках «Свет прынцэсаў», дзе члены журы ацанілі іх фантазію, уменне гаварыць і паказаць сябе з лепшых бакоў. У творчым конкурсе «Я – зорка» дзяўчаткі прадэманстравалі свае вакальныя здольнасці, пластычнасць, пачуццё рытму і артыстычнасць. У трэцім туры «Маленькая модніца» ўдзельніцы прадставілі свае лепшыя ўборы, а таксама касцюмы любімых казачных герояў. Самыя вынаходлівыя з

гонарам прадэфілявалі ў бальных сукенках, а глядачы і нават члены журы не адразу зразумелі, што пышныя ўборы зробленыя з рознакаляровых поліэтыленавых пакуначкаў.

Журы шчодро ацэньвала канкурсантак, адзнакаў ніжэй за 4 балы не ставілі, але конкурс ёсць конкурс. Шэсць удзельніцаў атрымалі тытулы «Міс Пяшчотнасць», «Міс Прывабнасць», «Міс Усмешка», «Міс Казка», «Міс Фота» і «Міс Фантазія», а галоўны прыз і дыплом пераможцы заслужыла Вікторыя Саўчанка. Што здзіўна, пасля абвешчання вынікаў сярод удзельніцаў не было засмучаных або расчараваных, дзяўчаткі шчыра радаваліся поспехам. І сапраўды, кожная з іх адметная, пасвойму цікавая, а значыць, кожная – пераможца.

Наталля ДРОБЫШАВА,
намеснік дырэктара цэнтралізаванай клубнай сістэмы Касцюковіцкага раёна

Нашы віншаванні

Віншваем даўняга сябра, падпісчыка і аўтара газеты, сакратара грамадскай назіральнай камісіі па захаванні гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь Паўла КАРАЛЁВА з уступленнем у шлюб з Марыяй СТРАХАЛЕТ. Шчыра зычым маладым сямейнага дабрабыту.

**ГА «Беларускі фонд культуры»,
рэдакцыя «Краязнаўчай газеты»**

«Не варта роднай мовай пагарджаць...»

Мне часта даводзіцца бываць у Дзяржынскай раённай бібліятэцы і на прэзентацыі кніг пэраў літаб'яднання «Выток», на пасяджэннях, прысвечаных знакамітасцям краю... Прыемна адзначыць, што большасць гэтых мерапрыемстваў праходзіць на роднай мове. Вось і нядаўна аматары паэзіі сабраліся ў чытальнай зале бібліятэкі, каб павіншаваць свайго земляка Антона Анісовіча з выхадам у свет яго першай кніжкі вершаў «На ўзвышшы». Такую назву паэт даў зборніку таму, што жыве з сям'ёй у в. Путчына. А непадалёк знаходзіцца вышэйшая кропка Беларусі – г. Дзяржынская (гара Святая). Прадмову

да кнігі напісала журналістка Грына Драбышэўская.

Нарадзіўся Антон Браніслававіч у в. Саковічы Дзяржынскага раёна ў працавітай сялянскай сям'і. У 1968 г. ён скончыў Магілёўскі каледж мастацтваў, дзе ў той час выкладаў яго зямляк, вядомы беларускі акцёр Валянцін Ермаловіч. Дарэчы, А. Анісовіч быў добра знаёмы з усімі братамі Ермаловічамі: і з гісторыкам Міколам Ермаловічам, і з настаўнікам Леанідам. У 1978 г. паэт скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт па спецыяльнасці «філасофія» і 35 гадоў працаваў у школе настаўнікам гісторыі, займаў ён і пасаду дырэктара.

Вершы А. Анісовіч піша па-

беларуску. У свой час яны друкаваліся ў зборніку ўпраўлення адукацыі Мінаблвыканкама «Галасы роднай старонкі», у зборніках Дзяржынскай ЦРБ. Вершы А. Анісовіча можна пабачыць і на старонках раённай газеты, а апошнім часам яго гумарыстычныя творы пачалі з'яўляцца ў часопісе «Вожык». Акрамя таго паэт з'яўляецца актыўным сябрам раённага літаратурна-паэтычнага клуба «Выток».

Зборнік складаецца з раздзелаў «Жыву і дышаю, мой родны край, табою», «Вытокі», «Каляндар», «Табе я нізка пакланюся», «З глыбіння вясюль», «Быць чалавекам», «Антосікі». Паэт звяртаецца да нашай гісторыі ў вершах

А. Анісовіча віншуе паэт В. Сабалеўскі

«Каханне Барбары», «Лёс старажытных гарадоў», «Літва старажытная» (прысвечаны М. Ермаловічу), захапляецца характам прыроды («На ўзвышшы», «Путчына»), запэкаены станам беларускай мовы. Вось ўрываек з верша «Моўная праблема»:

*Не варта роднай мовай
пагарджаць,
Узносячы другую да нябёсаў.
Не трэба яе крыўдзіць,
зневажаць.
Былі ў яе ўсялякія палосы.
На ёй забаранялі размаўляць,
Вучыць чытаць, пісаць
і нават думаць.*

На прэзентацыю кнігі А. Анісовіча прыйшлі сябры клуба «Выток», з Узды прыехалі сябры літаратурна-паэтычнага клуба «Нёманец» разам з паэтам, галоўным рэдактарам уздзенскай

раённай газеты «Чырвоная зорка» Віктарам Сабалеўскім. Вяла імпрэзу кіраўнік «Вытока» Наталля Лебядзеўская, а Антон Браніслававіч сваімі вершамі і аптымістычным характарам падтрымліваў вясёлы настрой.

На вечарыне таксама гучалі вершы, прысвечаныя А. Анісовічу, і песні ў выкананні артыстаў ансамбля народнай песні «Гуляначка» Путчынскага сельскага Дома культуры. Сам А. Анісовіч выступаў разам з ансамблем, ён баяніст і спявак, а ў рэпертуары калектыву ёсць песні, напісаныя ім, – «Прывітанне, землякі!», «Родны край» ды іншыя. Адным словам, таленавіты чалавек таленавіты ва ўсім.

**Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск
Фота аўтара**

А. Анісовіч акампануе артысткам «Гуляначкі»

«Каб не пацярпела мая Лідачка»

Згадкі пра С. Новіка-Пяюна і Л. Валасовіч

Мая маці Лідзія Валасовіч яшчэ гімназісткай пазнаёмілася з паэтам Сяргеем Новікам-Пяюном. Адбылося гэта 25 лістапада 1925 г., калі ў Вільню прыехаў родны брат майго дзядулі па маці, айцец Васіль Валасовіч з вёскі Лань, і прывёз да ўрача сваю жонку. Мая будучая матуля Ліда жыла ў доме № 7 на вуліцы Вастрабрамскай, а С. Новік-Пяюн у суседнім, пятым доме. Ён і адзін з яго таварышаў пайшлі ў Дваранскую гасцініцу праводаць айца Васіля, і там Новік-Пяюн убачыў прыгожанькую гімназістачку Лідачку. Мой дзядуля пазнаёміў іх, а перад сваім ад'ездам сказаў: «Мы паедзем, а вы сябруйце». Маладыя людзі не толькі пасябравалі, але і пакахалі адно аднаго. Калі ў гімназі ладзіліся вечары, Ліда заўсёды дасылала С. Новіку-Пяюну запрашальныя білеты, і яны часта танцавалі разам.

У 1926 г. польскія ўлады саслалі Сяргея Міхайлавіча на Поможэ (Памор'е) у г. Швеце над Віслай каля Данцыга (цяперашні Гданьск), дзе ён прабыў амаль пяць гадоў. Мая маці, не баючыся пераследу

польскіх ўладаў, пісала яму лісты. Вясной 1928 г. Сяргей Міхайлавіч наведваў маю маці і зноў вярнуўся ў месца ссылак. 17 ліпеня 1930 г. адтуль ён прыехаў у в. Лявонавічы, а ў в. Лань да айца Васіля прыехаў мой дзядуля, айцец

Аляксандр Валасовіч з маёй матуляй і яе братамі, і Новіка-Пяюна запрасілі да іх. Маладыя людзі разам хадзілі гуляць, пасля вярчэры Ліда правяла Сяргея Міхайлавіча ў сад і падаравала яму вялікую хрызантэму. Па дарозе дахаты Новіка-Пяюна напаткаў дождж, ён вымак да ніткі, але быў рады, што сустрэўся з Лідачкай. Яна яшчэ раз сказала, што кахае яго, і ён усім сэрцам яе кахаў.

Паэт зноў паехаў у ссылку. У 1931 г. Лідачка прысла-

Сяргей Новік-Пяюн

ла яму паштоўку і запрасіла да сябе ў в. Райцы, дзе жыла на той час. Але Сяргей Міхайлавіч не змог прыехаць, бо пасля адбыцця ссылак быў арыштаваны, асуджаны і знаходзіўся пад паліцэйскім наглядам. А судзілі яго за тое, што ён арганізоўваў беларускія школы, стварыў народны хор і драмгурток у сваёй роднай вёсцы Лявонавічы, пісаў вершы – адным словам, любіў сваю Радзіму. Уладам гэта было не да спадабы.

Потым Сяргея Міхайлавіча выслалі ў Слонім. Ён не мог напісаць Лідзе, што арыштаваны, бо не хацеў наводзіць на яе цень, каб, як ён пісаў у лісце да мяне, «не пацярпела яна, мая любімая, дарагая Лідачка».

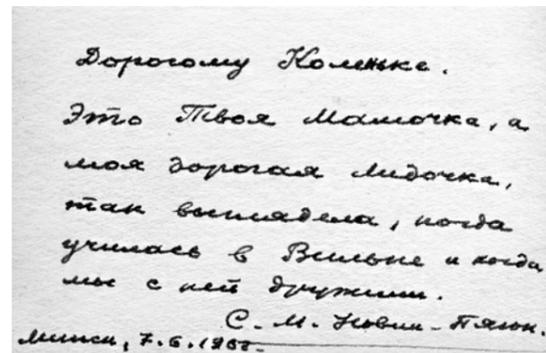
12 лістоў маёй матулі да С. Новіка-Пяюна зборог дырэктар Слонімскага гісторыка-краязнаўчага музея прафесар Іосіф Стаброўскі (Новік-Пяюн быў дырэктарам гэтага музея з 1940 г. да свайго арышту гітлераўцамі і некаторы час пазней вызвалення партызанамі). Калі 25 лістапада 1943 г. яго схопілі эсдоўцы (у астрозе ён напісаў верш «Ноч настала лістападная») і адправілі ў слоніmsкую турму, потым у баранавіцкую, а затым у Калдычэўскі лагер смерці, прафесар Стаброўскі схаваў і зборог вершы, песні Сяргея Міхайлавіча і лісты маёй маці да яго.

Але шляхі Госпада нязведаныя. Вельмі цяжкія выпрабаванні выпалі на долю маёй маці і С. Новіка-Пяюна, патрыётаў нашай Вацькаўшчыны. Бог судзіў так, каб яны пасля доўгага расстання апошні раз сустрэліся ў Калдычэўскім лагery. Было гэта 1 ліпеня 1944 г., пад час яго ліквідацыі.

Напрыканцы ж прывяду два фрагменты з лістоў. Мая маці пісала Сяргею Міхайла-

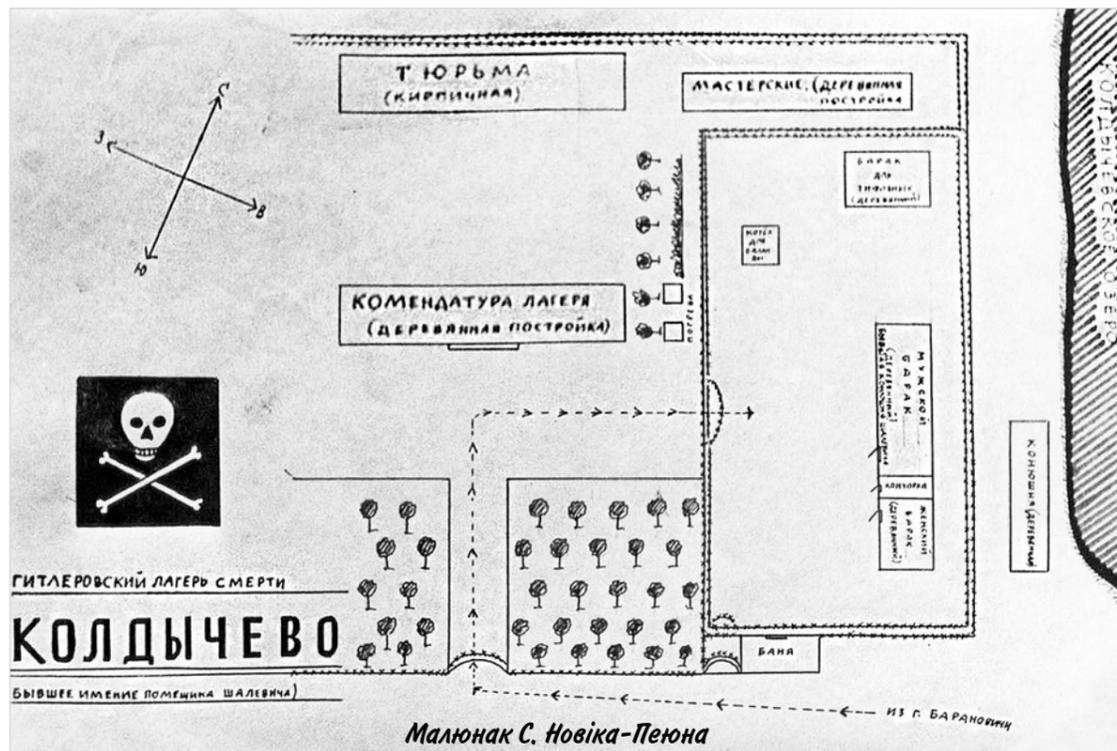
Лідзія Валасовіч

вічу: «Вельмі шкада, што Вы не змоглі наведаць наша наваколле. Ах, прайда, у Вас пагода кепская, ідуць дажджы, так што і адлучыцца няма магчымасці. Але справа не ў гэтым, і ва ўсім патрэбна адкрытасць; толькі шчырасць, аснованая на глыбокіх жаданнях, стварае тую вышэйшую атмасферу паміж людзьмі, якая называецца красой. І дзіўна, толькі шчырыя, прамыя і з характарам асобы маюць значэнне ў жыцці. Будзьце ж і Вы такім!»

Аб усіх акалічнасцях пазней, 13 красавіка 1962 г., Сяргей Міхайлавіч апавядаў так: «9 чэрвеня 1944 г. у лагery смерці ў Калдычэва я змог растлумачыць Лідачку, што гэта былі за «дажджы», не дазволіўшы мне прыехаць да яе. Гэта былі арышты. Быў арыштаваны і я, а затым знаходзіўся пад паліцэйскім наглядам і не змог нікуды адлучыцца. Лідачку я не змог напісаць адкрыта, паколькі пошта правяралася польскай паліцыяй, каб не выклікаць падазронасць да яе, Лідачкі».

Мікалай ХІЛЬТОЎ

Малюнак С. Новіка-Пяюна

На фота Сяргея КАЗЛЕНІ – мемарыяльны знак у Калдычэве

Краязнаўчая праца вельмі цяжкая, карпатлівая, патрабуе цярдлівасці, дапытлівасці і часу. Іншы раз, каб знайсці якісьці факт, даводзіцца перачытаць кіпы старых газет, звяртацца ў архівы ці сустракацца з дасведчанымі ў патрэбнай галіне людзьмі. Часам для краязнаўца маленькі факт ці сказ з мінулага каштуе даражэй за падручнік ці кнігу.

Так, за доўгія гады пошуку сапраўднай скарбніцы – сачынення дзяржаўнага і грамадскага дзеяча Ігната Манькоўскага «Адказ на задачу, прапанаваную Імператарскім Вольным эканамічным таварыствам: «Якім чынам лёгка і трапна выправіць сялянскія сельскія пабудовы, або зрабіць у іх карысныя ўдасканаленні»» ўдалося знайсці не толькі дадзеную працу, але і сабраць новыя звесткі пра жыццёвы шлях гэтага выдатнага публіцыста і асветніка.

Вядома, што Ігнат Антонавіч нарадзіўся на Віцебшчыне ў 1765 г. у сям’і дробнага шляхціца. У 1783 г., пасля навучання ў езуіцкім калегіуме, ён паступіў на дзяржаўную службу.

Выдатныя здольнасці дазволілі Манькоўскаму зрабіць кар’еру. Спачатку ён быў саветнікам губернскага праўлення, потым становіцца калезжскім асэсарам, служыць старшынёй дэпартаменту ў Магілёўскім губернскім магістраце. Займаў Ігнат Антонавіч і пасады віцебскага губернскага пракурора, віцэ-губернара Віцебскай губерні, пра што сведчаць «Нататкі» Дабрынёна 1812 – 1815 гг., апублікаваныя ў гістарычным часопісе «Русская старина» (1871 г., том IV): «...По случаю смерти вице-губернатора г-на Сушки, заступилъ губернской прокуроръ Маньковский. Я не долженъ пропустить въ молчаніи того, что онъ въ сіе, хотя краткое, но ещё смутное и отчётливое время, показалъ себя неусыпнымъ и възыскательнымъ, съ благоразуміемъ...».

Таксама ў «Русской старине» ад 1882 г. у раздзеле «Императоръ Павелъ и его время» можна прачытаць гісторыю, што адбылася з Манькоўскім у 1797 г. Яна стала вядомай на ўсю Расійскую імперыю і была звязаная з вялікім каханнем 30-гадовага Ігната да прыгажуні дачкі колішняга камергера апошняга караля Рэчы Паспалітай, стацкага саветніка Антона Макавецкага (меў

Гаспадар «Мілага»

Ігнат Манькоўскі

Ігнат Манькоўскі

Рахель Макавецкая

Малюнкi Дар'і РАХАНАВАЙ

землі ў Магілёўскай губерні), якую звалі Рахель. Вось гэтая гісторыя.

Бацька І. Манькоўскага жыў у невялікай вёсачцы ў Віцебскай губерні. Ён марыў набыць большы маёнтак і збіраў грошы. Свой скарб закупаў у лесе пад дрэвамі і часта хадзіў яго правяраць. Аднаго разу быў выкрыты крадзеж. Скарбонку з грашмыма выкапаў конюх, зацікаўлены частымі прагулкамі гаспадара. Злодзея не знайшлі, а сыны былі вымушаныя пайсці служыць.

Ігнат Манькоўскі закахаўся ў дачку багатага памешчыка, але з-за маёмаснай і сацыяльнай няроўнасці шлюб адбыцца не мог. Каханне было ўзаемным, у распачы Рахель Макавецкая напісала ліст да імператара Паўла I, і з гэтым лістом Ігнат рушыў у Пецябург.

Аднойчы раніцай, калі імператар выйшаў на развод войска, Ігнат Антонавіч стаў на калені на шляху Паўла I і паклаў ліст сабе на галаву. Павел распытаў прасіцеля, прачытаў зварот, засмяяўся і прадставіў Манькоўскага імператрыцы, якая вельмі доўга гутарыла з ім. Яна ж і зрабіла выснову, што за такога адукаванага і ветлівага чалавека можна выдаць дачку... Пляменнік Ігната Антонавіча, Канстанцін Манькоўскі, у сваёй нататцы прыводзіць

першы рэскрыпт ад «февраля 17-го 1797 года» – «письмо государя къ Маковецкому», дзе Павел I адзначаў: «...Съ моей же стороны, для поспешества оному, пожаловалъ я жениху чинъ, место и деревню...».

Зразумела, пасля гэтага ў хуткім часе згулялі вяселле. Праз некаторы час выйшаў другі рэскрыпт, у якім Манькоўскаму надаваўся чын надворнага саветніка, і ўказ аб падараванні яму ў Віцебскай губерні Буюўскага маёнтка («въ 12-ти верстахъ отъ Витебска»), побач з якім размяшчалася вёска Мазалава. К. Манькоўскі піша, што гэтую зямлю «...купилъ у Талькэ (прозвішча мясцовага шляхціца. – А.С.) мой дядя; на приданное полученное за женою, построилъ каменный двухъ этажный домъ. <...> далъ этой новой усадьбе название “Милой”...». І нездарма ягоны пляменнік у сваіх мемуарах піша: «Шырокія пакоі яго дома мэбляваны былі вельмі проста, – і толькі на сцяне ў гасцінай, над сафою, займаў ганаровае месца ў пазалочанай раме партрэт імператара Паўла I».

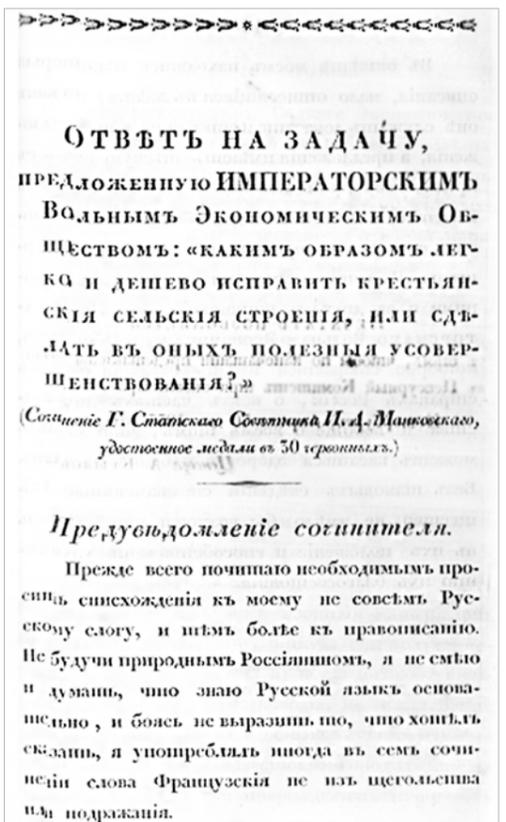
Трэба заўважыць, што ўжо тады існавала цесная сувязь з магілёўскімі землямі. Нездарма мы сёння працягваем супрацоўніцтва з магіляўчанамі ў рамках праекта па культурным супрацоўніцтве паміж аднайменнымі населенымі пунктамі «Сцяжынкамі мазалаўскіх святых»: ад Віцебска да Магілёва. Манькоўскі вызначыўся яшчэ і ў час вайны 1812 г. Пра вынікі прабывання напалеонаўскіх войскаў у Віцебску ён расказаў у лісце ў рэдакцыю пецябургскага часопіса «Сын Отечества», дзе асуджаў агрэсію і наогул усе захопніцкія войны.

Ігнат Антонавіч знаходзіў час для таго, каб весці гаспадарку ў сваім «Мілым», дзе канчаткова пасяліўся ў 1817 г. пасля адстаўкі. Манькоўскі быў блізкі да дзеячаў Асветніцтва, аб чым сведчыць той факт, што ў 1830 г. ён прыняў удзел у конкурсе, абвешчаным пецябургскім Вольным эканамічным таварыствам. За гэта ў 1831 г. яго адзначылі залатым медалём у 30 чырвонцаў.

У сваім сачыненні Ігнат Антонавіч падсумаваў уласны досвед сельскага гаспадара і глыбокага знаўцы народнага жыцця, а таксама патрабаваў паляпшэння побытавых умоваў сялянства, выказаў каштоўныя думкі па пытаннях сельскага будаўніцтва, жывёлагадоўлі, ветэрынарыі, санітарыі, аховы прыроды... Так, напрыклад, ён клапаціўся аб дабрабыце сваіх сялянцаў, рамантуючы ім хаты ды перабрабляючы іх з «чорных» (дымных) у «белыя» – з печамі і комінамі.

Актуальная і сёння думка Манькоўскага аб неабходнасці берагчы лес, шукаць у Беларусі крыніцы паліва, карысныя выкапні, каменны вугаль. Гэта ці не першыя зафіксаваныя на паперы на тэрыторыі Беларусі геалагічныя і экалагічныя ідэі. У працы змешчана шмат цікавых этнаграфічных назіранняў. Так, Манькоўскі дае апісанне вясельнага абраду на Віцебшчыне. Праца выйшла пасля смерці Ігната Антонавіча – у «Трудах» згаданага таварыства ў 1833 г.

Любоў да роднага краю пачынаецца з любові да сваіх родных, блізкіх, потым пераходзіць у любоў да сваёй Айчыны, да яе гісторыі. Дзякуючы натхнёным патрыётам і сёння жыве імя Манькоўскага. Не

калькі гадоў таму выйшаў зборнік гістарычных нарысаў Людмілы Рублеўскай «Рыцары і дамы Беларусі», дзе змешчаны нарыс «Як цар Ігната ажаныў», у якім зафіксаваная гісторыя нашага героя. У дзень святкавання 90-годдзя Віцебскага раёна ў 2014 г. у аграгарадку Ноўка была адкрыта Алея знакамітых людзей, дзе сёння ёсць помнік і І. Манькоўскаму. Традыцыйным стала правядзенне раённага свята гульніў ды ігрышчаў «Мазалаўскі карагод гульніў» на тэрыторыі сядзібы – помніка архітэктуры XIX ст.

Сёлета спайняецца 250 гадоў з дня нараджэння І. Манькоўскага. У яго гонар няблага было б назваць вуліцу ў аграгарадку Мазалава, а каля былой сядзібы ўсталяваць памятную дошку...

Андрэй СТРУНЧАНКА, краязнаўца, вядучы метадыст Віцебскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці

Былая сядзіба «Мілае»

Напрыканцы сакавіка мы святкавалі не толькі Сусветны дзень паэзіі, але і гадавіну нараджэння выдатнага паэта, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы, заслужанага работніка культуры нашай краіны Аляксея Пысіна, які нарадзіўся 22 сакавіка, што падаецца сімвалічным.

Аляксей Пысін нарадзіўся ў в. Высокі Барок Краснапольскага раёна, што на Магілёўшчыне, у сялянскай сям'і. Вёска з яе мілагучнай беларускай гаворкай стала для будучага паэта сапраўдным універсітэтам з факультэтамі роднай мовы, народнай песні і народнага жыцця.

Першыя спробы п'яра А. Пысін зрабіў яшчэ пад час вучобы ў школе, тады ж пачаў спрабаваць свае сілы ў журналістыцы. У 1937 г., пасля заканчэння Палужскай сярэдняй школы, райкам камсамола накіраваў яго,

Паэты жывуць вечна

як актыўнага селькора, на вучобу ў Камуністычны інстытут журналістыкі імя С.М. Кірава. У верасні 1939 г. А. Пысіна, на той час студэнта другога курса, накіравалі на працу ў г. Бельск на Беласточчыне. Там, спачатку ў Бельскай павятовай, а потым у раённай газеце «Чырвоная звязда», ён працаваў да 22 чэрвеня 1941 г.

Гвардыі радавы Пысін прайшоў усю вайну сувязістам, удзельнічаў у баях на пяці франтах, Дзень Перамогі сустраў у Латвіі. Ён двойчы быў цяжка паранены, узнагароджаны медалямі, у тым ліку медалём «За адвагу». Пасля вайны працаваў журналістам.

Цікавы чалавек і выдатны паэт, Аляксей Васільевіч быў шчырым, не

цярпеў хлусні. Магчыма, таму да яго ішлі па праўду людзі, якія не знаходзілі яе ў кабінетах чыноўнікаў, і паэт-журналіст дапамагаў ім дабіцца справядлівасці.

Творчасць А. Пысіна – яркая старонка ў беларускай літаратуры, дзе яго кнігі (а іх больш за дваццаць) займаюць годнае месца. Яго творы перакладзены на рускую, украінскую і іншыя мовы, а некаторыя вершы сталі песнямі. Крытыкі адзначаюць, што паэзія А. Пысіна – унікальная і фундаментальная з'ява ў беларускай літаратуры. Ён заняў месца побач з Аркадзем Куляшовым, Піменам Панчанкам, а ў сваёй ваеннай паэзіі ўзняўся да ўзроўню Васіля Бы-

кава, Канстанціна Сіманова, Аляксандра Твардоўскага.

Аляксей Васільевіч пражыў толькі крыху больш за 60 гадоў, хаця, поўны творчай энергіі, мог бы стварыць яшчэ шмат вершаў. Лепшыя яго творы, не падуладныя часу, склалі гонар беларускай літаратуры. Як запавет і наказ нашчадкам, гучаць наступныя радкі:

*Пойдзем не ад людзей – да людзей.
Мы радкі пакідаем жывымі,
І паслужаць яны сувязнымі
Нашых дум і сумленных надзей.*

У А. Пысіна шмат вершаў, якія хочацца запомніць, зрабіць сваім душэўным набыткам. І пакуль такая патрэба існуе, ён будзе з намi. Такія паэты не паміраюць, бо іх творчасць – гэта мастацкае ўвасабленне адказнасці перад Радзімай, чалавецтвам, асобай.

*Лідзія ШАГОЙКА,
загадчыца культурна-адукацыйнага
аддзела Дзяржаўнага музея
гісторыі беларускай літаратуры*

Краязнаўчыя чытанні

Аляксей Пысін – журналіст

Сёлета грамадскасць Магілёўшчыны адзначае 95-годдзе з дня нараджэння Аляксея Пысіна – паэта, журналіста, перакладчыка, заслужанага дзеяча культуры Беларусі. Славуты ўрадзенец Краснапольскага раёна прайшоў вялікі жыццёвы і творчы шлях ад радавога сельскага карэспандэнта і салдата-франтавіка да прызнанага паэта і журналіста, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы.

У Магілёўскай абласной бібліятэцы традыцыйна ў сакавіку праходзяць Пысінінскія чытанні, прысвечаныя прызнанаму майстру прыгожага беларускага слова. На паэтычную вечарыну ваеннай лірыкі А. Пысіна «З вайной, як з асколкам, усэрцы» сабраліся пісьменнікі, моладзь, чытачы бібліятэкі. Ганаровым госцем стала дачка паэта Любоў Аляксееўна. Яна выказала словы ўдзячнасці за вялікую працу бібліятэкі па ўшанаванні памяці яе бацькі.

У рамках чытанняў адбылося ўзнагароджанне пераможцаў літаратурнага конкурсу «У нашай памяці жыве», што ладзіла бібліятэка сумесна з Магілёўскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі з нагоды святкавання 70-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне і ўшанавання памяці паэта-франтавіка А. Пысіна.

Зразумела, правядзенне штогод Пысінінскіх чытанняў патрабуе глыбокага і дэтальнага вывучэння жыцця і дзейнасці паэта, таму пошукавая і даследчая дзейнасць вядзецца па розных напрамках. Добры сувязі наладжаныя з сям'ёй Аляксея Васільевіча – удавой Еўдакіяй Сямёнаўнай і дачкой Любоўю Аляксееўнай, якія перадалі ў дар бібліятэцы асабістыя рэчы паэта і кнігі з яго бібліятэкі, прадастаўляюць для экспанавання арыгіналы дакументаў і яго дзяржаўныя ўзнагароды.

Акрамя гэтага, бібліятэка актыўна супрацоўнічае з Беларускім дзяржаўным архівам-музеем літаратуры і мастац-

тва (БДАМЛіМ), таму стала ўладальнікам копіяў унікальных архіўных фотааздымкаў, рукапісаў і дакументаў, што тычацца жыцця і творчасці А. Пысіна. Гэтыя матэрыялы ляглі ў аснову юбілейнай выстаўкі «З будучым мінулае сшываю», што дзейнічае ў Музейным пакоі гісторыі кнігі і бібліятэкі.

За час вывучэння жыцця і дзейнасці А. Пысіна ўжо цягам пяці гадоў высветлілася, што, акрамя выдатнага паэтычнага таленту, ён дасканала валодаў майстэрствам першакласнага журналіста і ўсю сваю працоўную дзейнасць прысвяціў служэнню Магілёўшчыне і яе людзям.

Шмат гадоў А. Пысін працаваў у дзве змены – п'яром паэта і п'яром журналіста. Пачынаў працоўны шлях у раённым друку: сакратар краснапольскай газеты «Чырвоны сцяг», рэдак-

тар чэрыкаўскай газеты «Соцыялістычная перамога». Далейшы лёс звязаў яго на цэлых 15 гадоў з абласной газетай «Магілёўская праўда», куды Пысін прыйшоў летам 1958 г. Тут ён працаваў да выхаду на заслужаны адпачынак у 1973 г.

А. Пысін прайшоў Вялікую Айчынную, быў двойчы паранены, таму ўвесь час звяртаўся да тэмы вайны. Шмат артыкулаў прысвяціў гераічнай абароне Магілёва, асуджэнню дзейнасці акупантаў, падзвігам партызанаў, доўгачаканаму вызваленню, вяртанню з забыцця імянаў загінулых саветскіх воінаў. Менавіта з артыкула А. Пысіна «Рэха дняпроўскага моста» магіляўчане даведаліся прозвішча юнака-героя, які ўзарваў мост праз Дняпро пад час абарончых баёў і тым самым спыніў націск немцаў. Гэта Іван Фёдаравіч Саміраў, выхаванец дзіцячага дома, які пасля вайны жыў ва Украіне і няраз наведваў наш горад.

Цікавіла журналіста гісторыя Магілёўшчыны, яе населеных пунктаў. Ён звяртаў увагу чытачоў і на новы клуб у вёсцы, і на дзейнасць народнага

хору... Дзясяткі нарысаў прысвяціў простым людзям, іх незвычайным чалавечым лёсам. Пісаў пра сейбітаў – не толькі пра трактарыстаў, аграномаў ды брыгадзіраў, але і пра сейбітаў вялікага поля культуры – супрацоўнікаў бібліятэк, клубаў, дамоў культуры, самадзейных і прафесійных артыстаў.

Шмат артыкулаў напісаў аб любімым Магілёве, яго добраўпарадкаванні, архітэктурным і культурным будаўніцтве. Адгукі на друкаваным словам на ўсе значныя падзеі, што адбываліся ў горадзе.

Наогул, у сваіх публікацыях аўтар уздымаў шмат надзённых праблемаў жыцця горада і вёскі, якія і сёння хвалююць нас. Безумоўна, будучы паэтам, асвятляў і літаратурна-мастацкае жыццё Магілёўшчыны, творчасць мастакоў і пісьменнікаў, дапамагаў маладым паэтам і празаікам. Кожнага пачаткоўца Пысін не пакідаў без увагі, разглядаў творы, даваў парады, знаходзіў цёплыя словы, нават калі допіс не мог пайсці ў друк, падтрымліваў таленавітых. Многія з тых, каго выхоўваў Аляксей Васільевіч, сталі потым вядомымі пісьменнікамі. Сваім настаўнікам А. Пысіна называлі Анатоль Сербантовіч, Аляксандр Мельнікаў, Нэля Тулупава, Віктар Хаўратовіч, Сяргей Законнікаў, Святлана Басуматрава, Змітрок Марозаў, Апанас Палітыка, Алесь Пісьмянкоў і іншыя.

Данінай вагай майстэрству Пысіна-журналіста стала грунтоўная праца супрацоўнікаў аддзела маркетынгу абласной

бібліятэкі па падрыхтоўцы персанальнага бібліяграфічнага паказальніка «Аляксей Пысін – журналіст», праца над якім вялася на працягу некалькіх гадоў.

Мэта, якую ставілі перад сабой складальнікі, – стварыць, па магчымасці, поўную бібліяграфію публікацыяў аўтара з газетаў і часопісаў, што знаходзяцца ў фондзе абласной бібліятэкі, і прадставіць шырокаму колу чытачоў А. Пысіна як журналіста, цалкам адданага сваёй справе. Храналагічны ахоп публікацыяў складае перыяд з 1946 па 1982 г. Краязнаўчы характар артыкулаў робіць выданне ўнікальнай першакрыніцай у вывучэнні гісторыі Магілёўскай вобласці. Яно забяспечанае сістэмай дапаможных паказальнікаў, звартанне да якіх значна спрашчае пошук неабходных звестак. Электронны фармат выдання даў магчымасць забяспечыць паказальнік сістэмай навігацыі. Спасылкі ў змесце дакумента на адпаведныя старонкі робяць карыстанне выданнем больш зручным і хуткім.

Важкасць і ўнікальнасць паказальніка дадае наяўнасць фатаграфіяў з асабістага архіва А. Пысіна, а таксама архіўныя дакументы і матэрыялы, набытыя супрацоўнікамі бібліятэкі ў выніку шматгадовай карпатлівай пошукавай дзейнасці і пад час шматлікіх камандзіровак у БДАМЛіМ.

Па сіле ўздзеяння на чытача вядомыя літаратурнаўцы параўноўваюць творы ваеннай тэматыкі А. Пысіна з творамі Васіля Быкава. Мы ж, бібліятэкары, лічым нашага славутага земляка сапраўдным летапісцам Магілёўшчыны, а персанальны бібліяграфічны паказальнік «Аляксей Пысін – журналіст» – унікальнай першакрыніцай па краязнаўстве і вывучэнні гісторыі Прыдняпроўскага краю, які наш зямляк любіў усім сэрцам і душой.

*Юлія КАСЦЮК,
вядучы рэдактар
аддзела маркетынгу
і бібліятэчнаўчай працы
Магілёўскай абласной
бібліятэкі імя У.І. Леніна*

Любоў Аляксееўна, дачка А. Пысіна

Фотафакт

З 1 па 4 красавіка ў Нацыянальным выставачным цэнтры «БелЭкспа» адбылася міжнародная выстаўка-кірмаш «Паляванні і рыбалоўства». Тут яблыку не

было дзе ўпасці. Маладыя і старыя, мужчыны і жанчыны цэлымі сем'ямі фатаграфаваліся каля чучалаў мядзведзяў, ваўкоў, дзікоў, баброў... Нешта куплялі.

А я пабываў на выстаўцы з Леанідам Маліноўскім, ганаровым сябрам Беларускага таварыства паляўнічых і рыбалоўцаў, былым выкладчыкам Беларускага тэхналагічнага інстытута. У якасці гаспадароў тут аказалася шмат былых выхаванцаў Леаніда Мікалаевіча. Некалі ў інстытуце яны з захапленнем слухалі на лекцыях Л. Маліноўскага пра чароўныя жывёльныя свет Беларусі. Цяпер ужо салідныя людзі, яны з распасцёртымі абдымкамі сустракалі свайго былога выкладчыка.

Уладзімір ШУЛЯКОЎСКИ

На фота: Леанід Маліноўскі (справа) з выпускніком Беларускага тэхналагічнага інстытута – галоўным паляўніцтвазнаўцам Брэсцкага ДВЛГА Сяргеем Туцкім

Сапраўдныя палешукі

На Палессі жартам кажуць: «Палешукі мы, а не чалавекі». Насамрэч жыхары гэтых мясцінаў – добрыя працавітыя людзі, якія любяць свой край і вучаць гэтаму ж дзяцей.

У невялікай вёсцы Семурадцы каля ракі Сцвіга, што ў Жыткавіцкім раёне, жывуць мае добрыя сябры – сям'я Клімовічаў: бацькі Уладзімір і Любоў, старэйшы сын Аляксандр і малодшы Віталь і бабуля Ганна. Усе яны здатныя спевакі, танцоры, а жанчыны яшчэ і вышывальшчыцы. Маці працуе ў вясковай краме, бацька – вадзіцель у ТАА «Тураўшчына». Васямнаццацігадовы Аляксандр скончыў Дзяржаўны прафесійны каледж лёгкай прамысловасці і працуе касірам у краме «Алмі» ў Мінску. Прыемна глядзець, як спрытна ён абслугоўвае пакупнікоў, як з настроем працуе. Гэта і не дзіўна – нават маленькія палешукі дапамагаюць бацькам, капаюць ды перабіраюць бульбу, косяць траву, прыбіраюць у хаце. Так і прывучаюцца да працы, як сапраўдныя беларусы.

Мікола КОТАЎ, пазаштатны карэспандэнт «Краязнаўчай газеты»

На фота Аляксандра КУЛІКОВА: Аляксандр Клімовіч за касай у краме

Людзі і птушкі

Зязюля

З маленства тыя, хто хадзіў у школу і вывучаў родную літаратуру, безумоўна, помняць светлыя словы Янкі Купалы з яго верша «Алеся»: «Кукавала зязюля ў зялёным лесе, гадавала матуля дачушку Алеся». Паэт праз вобраз птушкі паказаў, як імгненна праяляе чалавечы час. Не паспела матуля азірнуцца, як яе дачушка «паляцела да сонца» і «самалётным крыллем воблакі калыша».

Зязюля ў беларускім фальклоры, ды і ў жыцці, атаясамліваецца з вясной, з адлікам гадоў жыцця. Часцяком у думках чалавек, пачуўшы ў бары знаёмае куванне птушкі, пачынае ў думках адлічваць час, які яму адмераны ў жыцці. Не абыходзіцца, вядома, без прымхаў, але чамусьці амаль кожны з нас верыць у тое, што менавіта табе працягвае лічыць шэрая, таямнічая птушка жыццёвыя гады.

У прыродзе мала такіх птушак, якія б адважна знішчалі ядавітых вусеняў. А вось зязюля не грэбуе. І тым, безумоўна, прыносіць велізарную карысць прыродзе. Прытым яна даволі таямнічая. Не кожнаму ўдаецца ўбачыць, як шэрая вястуня, распушыўшы пер'і, агаловае наваколле сваім звонкім куваннем. Дарэчы, выкрыкваюць «ку-ку» яна можа і ў палёце. Каб паказаць, якое прыемнае ўздзеянне на чалавечае жыццё аказвае шэрая яго спадарожніца, у адной са сваіх баладаў народны пісьменнік Беларусі Аркадзь Куляшоў пісаў: «...Зязюлі крык збудзіў вясёла ранне. // У гэты час знайшоў ляснік падкову на паляне». Падкова, як вядома, чалавеку прадказвае будучае шчасце. Таму для лесніка пачалося пасля зязюлінага кукавання нямаля дзівосаў...

Дзеля справядлівасці трэба зазначыць, што для жанчынаў, якія бесклапотна ставяцца да сваіх нашчадкаў, зязюля з'яўляецца ў народзе «прыкладам». Яна падкідвае ў чужыя гнёзды яйкі і не клопоціцца аб тым, як будзе расці яе вялікае шэрае птушаня і як будучы выбівацца з сілаў яго маленькія бацькі, пакуль паставяць на крыло гэтага ненажэру.

Але мы пра тое не думаем. Нам прыемна чуць кожную вясну, як звонка раніцай да нас даносіцца гучнае куванне шэрай зязюлі.

Бусел

Некалі Уладзімір Караткевіч напісаў нарыс, які назваў «Зямля пад белымі крыламі». У ім пісьменнік расказаў пра нашу Беларусь – яе азёры і рэкі, спрадвечныя бары і каласістыя нівы, пра шчаслівую зямлю, якую ахі-

нае белымі крыламі птах: усім нам вядомы і дарагі – бусел, бацян.

Калі рэдакцыя «Гомельскай праўды» месцілася ў будынку па вуліцы Інтэрнацыянальнай, 2, былы намеснік яе рэдактара Леанід Котаў вясною часта радасна паведамляў першаму сустрачанаму супрацоўніку:

– Прыляце-ееў! Пахаджае па буслянцы, прыхарошваецца. Але ж, відаць, і знясілены, бедалага...

І мы ведалі: Котаў расказвае пра буслоў, што гняздзіліся на слупе паблізу Сожа. Многія з нас не вытрымлівалі – спыталіся хоць на хвілінку зазірнуць да вестуноў вясны. Ды і як тут не наведваць птушку, якая гняздзіцца амаль у цэнтры горада!..

Раней вясковыя хаты, як правіла, пакрывалі саломай. Ніжнюю частку даху маглі аздобіць чаротам – каб даўжэй трымаліся газыры. У многіх вяскоўцаў буслы аблюбоўвалі сабе мясцінку на вільчыку і будавалі гняздо. Ішоў час, і ў гняздзе з'яўляліся буслянцы.

А калі ў сям'і нараджалася малое, людзі тлумачылі маленькім сёстрам і брацікам:

– Гэта бусел прынёс вам у вузельчыку немаўля браціка...

Адзін знаёмы настаўнік неяк расказаў, як аднойчы цыбатае бусляне, пралятаючы над яго хатай з буслянкай, мусіць, не разлічыла і... упала ў комін.

– Добра, што печ у нас была без лежка. Ды і не палілі ў ёй тады. Прыйшлося лезці на дах ды ратаваць бедлага. Праўда, пасля таго дарослыя бацькі ад яе шарахаліся ў розныя бакі, як ад чумы. Але ж неўзабаве пайшоў спорны дождж і адмыў бацяна, з чорнага той ператварыўся ў бела-чорнага. І толькі пасля таго буслы прынялі няўдаліцу зноў у сваю сям'ю.

Надыходзіць непрыкметна восень, і на лугах белыя птушкі з чорнымі адмечанымі збіраюцца ў вялікія чароды. Іх чакае надзвычай цяжкая дарога – у далёкую Афрыку.

Ды ўсё ж кожную вясну чалавек з неярпеннем чакае, калі ў высокім небе ўбачыць дарагу яму птушку – бусла. На рускай мове – аиста, на ўкраінскай – лэлэка...

Цяпер вось і сетку гандлёвых кропак назвалі «Родная сторона» (а чаму не «Родны кут»?). І на кожнай шылдзе – дарагі сілуэт бусла.

Міхась ДАНИЛЕНКА, сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў, в. Багатая Града Лоеўскага раёна

(Паводле альманаха «Палац», № 2)

(Працяг будзе)

Вершы паміж Мінскам і Масквой

Люба ТУРБИНА

Беларусь

О Беларусь, моя коханка – Крыжовка, озеро, река, Лес вдоль дороги

и полянка – Владения боровика.

Твоя до срока полонянка: Отцовский дом стоит пока, За баней скромная делянка, Фасоли грядка как строка.

Но каюсь – давняя беглянка: Легко любить издалека... На белорусской

вышиванке Всплкну над синью василька.

*** Полацк, пшчота і Сафія – Грознае чарнобыльскае

лета... Землі пракаветныя, святыя, Як злучыць, як выказаць усё гэта?

Не трывожце праху Ефрасінні – Заслужыла доўгаю дарогай... На гары высокай,

па-над плыню, Падступае тайная трывога. І з'яўленне дзіўнае Скарыны – Сквер у прыцeni,

будынкi, сутарэнні... Год ды месяц да твайго спачыну.

Слёзныя бяссонныя маленні. Не ўратуе мудрая Сафія, Несуцешны плач –

не быць нам разам! Папярэджанні чые гучаць скупыя,

Будучыні змрочныя наказы?

Паводле паведамлення прэс-службы СБП

Пераклад Сяргук СЫС

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 14–15)

Апошні са славян

Апошні са славян,
Адзін адным,
Апошні...

Ні песень даўніны,
Ні звычай дзядоў
Не ведае ніхто...
Над горыччу гадоў
Асядзе пыл дарожны...
І зарастаць сляды...
І ўзмахне крылом
Над шляхам тым,
Апошнім,
Зайнелы крумкач...
І сонная рака
Мільгне між вечных крон
За апусцелай пожняй.
І стомлены Харон
Апусціць зноў вясло,
І човен паплыве
Па цемені вады
Да зыбікіх берагоў...
І ўжухлае траве,

Між купінаў балотных,
Прыкмецяць жменьку слоў,
Дзівосных і пяшчотных,
Што з даўніх тых вякоў
Нашчадкам засталіся...
Маліся, не маліся –
Не ведае ніхто,
Не разгадае іх,
Сэнс слоў тых залатых...
Тутэйшы люд бязродны,
Бяспомны гэты люд...
Бярозавы лісток
На вочы іх сляпяя,
Бы мёртвым пакладзе,
Стары вяшчун-груган...
І ахіне зямлю
Ці морак, ці туман...
Хто вочы ім адкрые,
Праз цемру павядзе?..

Чакайце,
Ён ідзе,
Апошні са славян...

Міхась БАШЛАКОЎ нарадзіўся 27 красавіка 1951 г. у пас. Станцыя Церуха Гомельскага раёна. Скончыў Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт (1973). Настаўнічаў на Гомельшчыне і Браншчыне, працаваў у Бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў Беларусі, у Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь (займаўся падрыхтоўкай і выданнем 145-томнай гісторыка-дакументальнай хронікі «Памяць» гарадоў і раёнаў Беларусі). Удзельнік ліквідацыі вынікаў аварыі на ЧАЭС. Выдатнік друку Беларусі (2005). Аўтар кнігі паэзіі «Начны паром», «Дні мае залатыя», «Як слёзы горкія Айчыны...», «Матчыны грыбы перабіраю...», «Пяро зязюлі падніму», «Нетры», «Палын. Чарнобыль», «Віно адзіночкі», «Музыка нязваная» і інш. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь (2008), лаўрэат прэміі Баяна (Расія, 2004), лаўрэат Міжнароднага конкурсу «Сто лепшых кніг свету» (Германія, 2005).

На фота Наталі КУПРЭВІЧ:
першае выкананне цыкла ў музеі
Якуба Коласа (люты 2015 г.)

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 15

Уздоўж: 3. Сабака. 7. Каза. 8. Красавік. 11. Рада. 12. Аратар. 13. Марш. 16. Звада. 17. Здача. 18. Спурт. 19. Насок. 21. Смех. 22. Дурань. 25. Твар. 26. Дапамога. 28. Свет. 29. Аладкі.

Упоперак: 1. Склероз. 2. Рак. 3. Смага. 4. Брава! 5. Кніга. 6. Усмешка. 9. Аднадумец. 10. Паганства. 14. Жарты. 15. Дзень. 18. Суседзі. 20. Кароста. 22. Дудка. 23. Рэпка. 24. Намёк. 27. Аса.

Май

1 – Валынец Таццяна Мікалаеўна (1955, Расія), мовазнаўца, спецыяліст у галіне вывучэння рускай і беларускай моваў, аўтар падручнікаў і навучальных дапаможнікаў для агульнаадукацыйнай школы, лаўрэат прэміі БДУ імя У.І. Пічэты (2014) – 60 гадоў з дня нараджэння.

1 – Лапцёнак Сяргей Данілавіч (1935, Бярэзінскі р-н – 2012), вучоны-філосаф, сацыёлаг, заснавальнік навуковай школы па этыцы і сямейнай сацыялогіі – 80 гадоў з дня нараджэння.

1 – Алесь Петрашкевіч (Аляксандр Лявонавіч) (1930, Талачынскі р-н – 2012), драматург, пісьменнік, публіцыст, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1976) – 85 гадоў з дня нараджэння.

1 – Пячонкіна Ганна Сцяпануна (1945, Віцебск), харавы дырыжор, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

1 – Соф'я Слуцкая (дзяв. **Алелькавіч**, па мужу **Радзівіл**; 1585, Слуцк – 1612), рэлігійная дзяячка, асветніца, святая Беларускай Праваслаўнай Царквы, апошня з княжацкага роду Алелькавічаў – 430 гадоў з дня нараджэння.

2 – Любчук Сяргей Фядосавіч (1940, Кобрынскі р-н), дзеяч самадзейнага мастацтва, кампазітар, заслужаны работнік культуры Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

2 – «Рунь» (Мінск; 1920), ілюстраваны літаратурна-мастацкі часопіс нацыянальна-дэмакратычнага кірунку, які выдаваўся ва ўмовах акупацыі Беларусі войскамі буржуазнай Польшчы (з 2 мая па 4 ліпеня 1920 г.), – 95 гадоў з пачатку выдання.

3 – Аліўскі мір (Польшча; 1660), мірны дагавор паміж Швецыяй і Рэччу Паспалітай з яе саюзнікамі Аўстрыяй і Брандэнбургам, разам з Капенгагенскім мірам 1660 г. завяршыў Паўночную вайну 1655 – 1660 гг. – 355 гадоў з часу падпісання.

3 – Радзівіл Багуслаў (1620, Польшча – 1669), ваенны і дзяржаўны дзеяч ВКЛ, паэт, мастак, мецэнат – 395 гадоў з дня нараджэння.

4 – Віцебскі губернска-статыстычны камітэт (Віцебск; дзейнічаў у 1835 – 1836, 1853 – 1917 гадах), афіцыйная ўстанова, якая займалася зборам статыстычных звестак пра губерню, яе паветы, гарады, насельніцтва, прамысловасць, колькасць зямель і інш., – 180 гадоў з часу стварэння.

4 – Палінскі (Палінскі-Пёлка) **Міхаіл Мадэставіч** (1785, Слоніўскі р-н – 1848), педагог, матэматык, член Лукскай, Падуанскай і Фларэнцінскай акадэміяў – 230 гадоў з дня нараджэння.

4 – Радзівіл Геранім Фларыян (1715, Польшча – 1760), дзяржаўны дзеяч ВКЛ, мецэнат, заснавальнік Слуцкага тэатра Радзівілаў – 300 гадоў з дня нараджэння.

5 – Гарэцкі Фадзей Антонавіч (1825, Віленскі пав. – 1868), жывапісец, творчасць якога звязана

з мастацкім жыццём Беларусі, Расіі, Польшчы і Францыі, – 190 гадоў з дня нараджэння.

6 – Юрка Гаўрук (Юрый Паўлавіч) (1905, Слуцк – 1979), перакладчык, паэт, крытык, аўтар першай у Беларусі кнігі паэтычных перакладаў «Кветкі з чужых палёў» (1928) – 110 гадоў з дня нараджэння.

6 – Грубер Габрыэль (1740, Аўстрыя – 1805), аўстрыйскі вучоны-энцыклапедыст, мастак, архітэктар, генерал ордэна езуітаў, які пэўны час працаваў у Полацкім езуіцкім калегіуме (1784 – 1799), – 275 гадоў з дня нараджэння.

6 – Ліпскі Уладзімір Сцяпанавіч (1940, Рэчыцкі р-н), пісьменнік, старшыня праўлення рэспубліканскага аб'яднання «Беларускі дзіцячы фонд», ініцыятар правядзення і пастаянны старшыня журы Усебеларускага фестывалю народнага гумару ў Аўцюках, лаўрэат літаратурных прэмій імя Янкі Маўра (1993), імя В. Віткі (1997), А. Грына (2008, Расія), Міжнароднай прэміі А. Швейцара (1998), Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя К. Каліноўскага (2000), прэміі Дзіцячага фонду міжнароднай асацыяцыі Дзіцячых фондаў (2005), кавалер ордэна Ф. Скарыны (2007) – 75 гадоў з дня нараджэння.

6 – Логінаў Анатоль Канстанцінавіч (1920, Расія – 2007), акцёр, народны артыст Беларусі, заслужаны артыст Літвы – 95 гадоў з дня нараджэння.

7 – Гарбачэўскі Іван Данілавіч (1860 – 1914), настаўнік, краязнаўца, гісторык, этнограф, фалькларыст, пісьменнік – 155 гадоў з дня нараджэння.

7 – Далжонак Арэст Васільевіч (1935, Докшыцкі р-н), дзеяч самадзейнага мастацтва, харавы дырыжор, заслужаны работнік культуры Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

7 – Ліпчык Міхаіл Яўстаф'евіч (1955, Глыбокае), баяніст, заслужаны артыст Беларусі – 60 гадоў з дня нараджэння.

7 – Ромер Міхал Піус (1880, Ковенская губ. – 1945), польскі і літоўскі вучоны, публіцыст, грамадска-палітычны дзеяч, дзейнасць якога звязаная таксама з Беларуссю, – 135 гадоў з дня нараджэння.

8 – Брэсцкая крэпасць – 50 гадоў з часу прысваення ёй ганаровага звання «Крэпасць-герой».

8 – Бык Станіслаў Пятровіч (1920, Гродзенскі р-н – 2008), народны скульптар-разьбяр – 95 гадоў з дня нараджэння.

8 – Бягомльскі музей народнай славы (Бягомль; 1968) – 45 гадоў з часу адкрыцця для наведнікаў.

Сябры!

Наступны нумар «Краязнаўчай газеты» выйдзе 8 мая.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАРОДНЫЯ СПЕВАКІ – творчыя носьбіты мясцовых традыцыйў народнага спеву. Вядомыя ўсім народам свету. Народныя вызначэнні на тэрыторыі Беларусі – «спявухі» і «пеюны», «пяюллі», «пяўчыцы», «песнахоры» і «песнахоркі». У побыце вёскі традыцыі спеву з даўніх часоў ахопліваюць усе бакі грамадскага жыцця (працу, адпачынак, звычкі і абрады, урачыстыя падзеі і святкаванні, провады і сустрачкі), і ва ўсіх выпадках роля народных спевакоў вызначальная. Яны «вядуць парадак» спявання строга прымеркаваных да пэўнага часу

ці абставінаў каляндарных песень, выступаюць своеасаблівымі цырымоніймайстрамі пэўных этапаў сямейна-абрадавых дзеянняў (вяселля, радзінаў, пахавання), завадатарамі народных святкаванняў (на ігрышчах, карагодах, бяседках). Галоўная асаблівасць майстэрства народных спевакоў у адрозненне ад спевакоў прафесійных або ўдзельнікаў арганізаваных самадзейных калектываў – творчая імпрывізацыя: песня не проста выконваецца ў пэўным зафіксаваным выглядзе, а кожны раз нібы нараджаецца нанова. Імпрэвізацыйны пачатак у аднолькавай ступені выяўляецца

ца ў адзіночным і харавым народным спяванні: у свабодным распева аднаго голасу, гетэрафонных адхіленнях (пералівах) пры выкананні аднагалосых песень хорам, у вар'іраванні меладычнай лініі падгалоска пры выкананні шматгалосых песень.

Шматвяковая мастацкая практыка спявання на адкрытым паветры («на волі») спарадзіла свайго роду школу тэмбрава малюнічага галаснога спеву з выдатнымі яго майстрамі, якія заўсёды вылучаліся ў працэсе стыхійнага саборніцтва народных самародкаў.

(Заканчэнне артыкула будзе)